

4. Architect Jan Beks 1895-1953 (deel 2)

In deel 1 hebt u de levensbeschrijving van Jan Beks kunnen lezen. Nu het tweede deel dat de oorlogstijd belicht van de familie Beks en over de maatschappelijke verdiensten van Jan Beks voor Oirschot.

Door Jan Kuijpers

De oorlogstijd

De oorlogstijd is een tijd geweest die diepe sporen heeft achter gelaten bij mensen die de oorlog bewust hebben meegemaakt. 'Ik was zes jaar toen de oorlog uitbrak en elf toen hij eindigde', aldus Hans Beks, de jongste zoon van Jan Beks. 'Op die leeftijd is je leven nog een onbeschreven blad met nog alle ruimte om wat je hoort, ziet, ruikt, voelt en proeft in je op te nemen. Maar niet alles wat je waarneemt blijft hangen. Het geheugen selecteert. Alleen die momenten die veel indruk maken, blijven in je geheugen hangen. En indrukken van een oorlog met zijn buitengewone omstandigheden zijn natuurlijk veel talrijker en intenser dan indrukken uit normale tijden. Ik weet nog goed dat mijn vader zijn motor en radio op de zolder van de bijbouw van ons huis verborgen hield. Je kon daar niet komen. Er was geen trap daarnaartoe en er zat geen raam in. Alleen via de buitenkant door een aantal pannen op te lichten en de onderliggende panlatten te verwijderen kon je er komen. Medio 1943 vaardigden de moffen (scheldwoord voor de bezetter) een decreet uit dat alle radio's, auto's, motoren enz. ingeleverd moesten worden. Mijn vader voelde daar natuurlijk niets voor en koos dus voor het verstoppertje van zijn motor en radio op die zolder. Later bleek dat niet afdoende te zijn.

Een voorbeeld van de Grüne Polizei

Op een dag stond 'der Grüne Polizei' bij ons op de stoep. Het was commandant Weber met twee sergeants. Zij kwamen de motor en radio vorderen. Met een stalen gezicht beweerde mijn vader dat hij die een jaar eerder al had verkocht. Weber en zijn beide sergeanten wisten dat hij loog. Maar ze zeiden niets. Zij gingen het hele huis doorzoeken. In alle hoeken en gaten gingen ze kijken en mijn vader liep maar achter ze aan. Eerst hielden ze zich in toom, maar toen ze niks konden vinden, werden ze steeds onbeschofter. Ze begonnen te vloeken en te schelden en toen dat niks hielp, bedreigden ze mijn vader. Maar hij bleef halsstarrig ontkennen dat hij een motor en een radio verborgen hield, wetende dat hij door maar te blijven ontkennen veel risico liep. Maar hoe meer ze begonnen te tieren hoe beslist hij werd. "Ik heb ontzettend hoog spel gespeeld", zou hij later zeggen, "achteraf bezien hebben ze best veel geduld met mij gehad, voordat ze mij met hoogrode koppen arresteerden om mij af te voeren naar kamp Vught". Maar zover is het gelukkig niet gekomen'.

Vader Beks op zijn BSA nr. N-19601 met zijn dochters Dimph, Mien en Netty

Geboeid naar de burgemeester

'Ze boeiden hem en namen hem mee. Mijn vader dacht dat hij naar kamp Vught gebracht zou worden. Kamp Vught was een concentratiekamp, waar mensen naartoe werden gebracht die niet in het straatje wilden wandelen, dat de bezetter voorschreef. De meest verschrikkelijke dingen zijn daar gebeurd. Nu is dit kamp een museum geworden, waar men alle verschrikkingen nog eens kan aanschouwen die daar toentertijd zijn gebeurd. Voor ons kinderen was het maar gelukkig dat de nazi's een verordening kende die bepaalde dat het afvoeren van gevangenen naar een strafkamp gemeld moest worden aan de plaatselijke burgemeester', aldus Hans Beks. 'Elke officier hield zich daaraan. Geboeid liep mijn vader tussen de twee sergeants van de Grüne Polizei over de markt naar het gemeentehuis!

Burgemeester Steger

De burgemeester, toen was dat Steger, schrok toen hij mijn vader zag. Hij sprak eerst met Weber en daarna onder vier ogen met mijn vader. Steger sprak: "Even vertrouwelijk, mijnheer Beks, je bent verraden door een dorpsgenoot". Hij noemde toen de naam en toenaam van de verrader. En hij zei verder: "Het is menens, vadertje, besef dat. Je hebt geen schijn van kans. Kies voor je gezin of je verdwijnt voor onbepaalde tijd naar Kamp Vught. Gun dat varken (de verrader) dat plezier niet". Mijn vader begreep de ernst. Weer terug in de Molenstraat wees hij aan

wat de heren begeerden. Een Philips radio en zijn motor van het merk Royal Enfield, die uitgerust was met een voetschakelaar, iets nieuws voor die tijd. Want alle motoren waren toen nog voorzien van een handschakeling, die opzij van de benzinetank zat. Na de inbeslagname voerden ze mijn vader af naar het politiebureau. Weber overlegde telefonisch met zijn superieuren wat ze met mijn vader aan moesten.

“Ein Staatsgefährlicher Person”

Enkele uren later werd hij vrijgelaten onder voorwaarde dat “Herr Beks” zich wekelijks als “Ein Staatsgefährlicher Person” moest melden bij “Der Ortskommandant” in Eindhoven. Hij kreeg dit bevel schriftelijk aangereikt en kon naar huis. Terug naar z'n gezin. Bij zijn thuiskomst hadden we met ons allen eens flink op hem gemopperd. Mijn moeder vooral. Eigenlijk was dat heel mesjogge, want we waren natuurlijk zielsblij dat hij weer thuis was. Maar die reactie kwam voort uit onmacht. Want we hadden duizend angsten uitgestaan en dat was niet voor de eerste keer en dat zou zeker niet voor de laatste keer zijn. Normaal had hij een behoorlijke dosis verantwoordelijkheidsgevoel, maar bij de moffen zwakte dat sterk af. Het waarom daarvan is mij nooit duidelijk geworden. Ik heb me dat dikwijls afgevraagd. Maar ik heb het hem niet meer kunnen vragen. Ik kan eigenlijk maar één ding bedenken en dat is zijn afkeer van Nazi-Duitsland, van ‘de Macht van het Geweer’, zoals hij dat noemde.

De drie dochters: Dimph, Mien en Netty op de nieuwe in 1939 gekochte Royal Enfield, waar de Duitsers naar zochten. De motor heeft een geblindeerde koplamp, wat in oorlogstijd verplicht was. Slechts een klein streepje licht was beschikbaar om te zien waar je reed.

Maatschappelijke functies

Jan Beks was een zeer gezien persoon in Oirschot. Bij alles wat er in Oirschot gebeurde was hij betrokken. Zijn plotselinge dood werd als een ware schok door alle geleedigen van de Oirschotse bevolking gevoeld. In het in die tijd verschijnend weekblad 'Streekbelangen' verscheen een "In Memoriam Jan Beks" opgesteld door de toenmalige redacteur Jan Smits. Hierin wordt de persoon Jan Beks ten voeten uit geportretteerd. Ik wil u dit "Memoriam" niet onthouden.

"In Memoriam Jan Beks"

"Diep getroffen door het plotseling overlijden van de heer Jan Beks, voelen wij ons gedwongen meer uitvoerig de nagedachtenis te eren van deze eenvoudige, maar zeer bijzondere mens. Oirschot zonder Beks. Dat is de harde werkelijkheid. Het schijnt haast ongelofelijk, maar toch is het zo.

Terugkerend van een zakenreis van Eindhoven, rijdend op zijn geliefde scooter, slipte hij ter hoogte van het sportterrein in Best en maakte een zware val. Met een zware hersenschudding werd hij opgenomen en naar het St. Jozef-Ziekenhuis in Eindhoven vervoerd, alwaar hij zonder tot bewustzijn te zijn gekomen enkele dagen nadien is overleden.

Een ontroostbaar verlies voor zijn gezin maar ook een zeer groot verlies voor Oirschot. Op cultureel terrein en in het verenigingsleven was hij dikwijls de initiatiefnemer, de stuwende leider en meestal de uitvoerder. In de Middenstandsbeweging was hij een der grote steunpilaren. Jarenlang vervulde hij bestuursfuncties. Zijn karakter en omgang met zijn medeleden was steeds van prettige, opbouwende en gezellige aard. Hij was een van de medeoprichters van de Dr. Van Beurden Studieclub. Tot zijn plotseling overlijden was hij hiervan voorzitter. Door zijn toedoen is de cursus "Spreken in het Openbaar" een groot succes.

De M.C.O. (Motor Club Oirschot), waarvan hij vanaf de oprichting secretaris was, verliest in hem de bezieler van de vereniging. In alle werkzaamheden nam hij steeds het leeuwendeel voor zijn rekening.

Mede door zijn initiatief kwam de traditionele rit voor Ouden van Dagen tot stand alsmede het afhaken van het bevrijdingsvuur en de viering van de bevrijdingsdag op 24 October.

Als bestuurslid van 'Geloof en Wetenschap' was hij mede de samensteller van het programma.

Van verschillende andere verenigingen was hij als lid steeds de vraagbaak van velen. Voor ieder probleem vond hij een oplossing en voor ieder had hij een goed woord. Hij werd steeds gevraagd bij allerlei feestelijkheden en gebeurtenissen naar buiten. Hoe vaak zou op hem geen beroep zijn gedaan om als microfonist op te treden? Iedereen kende hem en achtte hem. Door zijn stem, zijn aparte manier van spreken, zijn gang, zijn kleding was hij een bijzondere en opvallende persoonlijkheid.

Maar bovenal was hij een goed mens met een groot hart.

Zijn heengaan betekent een grote slag voor zijn gezin, maar ook een onherstelbaar verlies voor Oirschot.

In eigen werkkring, in de bouwwereld en onder collega's stond hij hoog in aanzien. Moge God hem loon naar werken hebben gegeven.

Dat hij ruste in vrede."

REDACTIE

Panden in het centrum van Oirschot, gebouwd onder architectuur van Jan Beks

